

ÉRTÉKEK ÉS KIHÍVÁSOK

A 2015. március 26–28. között Beregszászon a Nyelvi és kulturális sokszínűség Kelet-Közép-Európában: érték és kihívások című konferencián elhangzott előadások anyagai

I. kötet: Nyelvtudomány

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІСТИТУТ ІМ. Ф. РАКОЦІ ІІ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІМ. АНТОНІЯ ГОДИНКИ

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA
HODINKA ANTAL NYELVÉSZETI KUTATÓKÖZPONT

ÉRTÉKEK ÉS KIHÍVÁSOK

A 2015. március 26–28. között Beregszászon a Nyelvi és kulturális sokszínűség
Kelet-Közép-Európában: érték és kihívások című konferencián elhangzott
előadások anyagai

I. kötet: Nyelvtudomány

Szerkesztette:

Gazdag Vilmos – Karmacsai Zoltán – Tóth Enikő

Audor-Shark
Ungvár, 2016

УДК: 81'1 (063)

ББК: 81.2

LI-22

A kötet célja, hogy a *Nyelvi és kulturális sokszínűség Közép-Kelet-Európában: érték és kihívások* című nemzetközi interdiszciplináris konferencián elhangzott előadások közlésével közelebb vigye az olvasót ahhoz a valósághoz, amely Közép-Kelet-Európa nyelvi és kulturális sokszínűségét jellemzi, s megpróbálja bemutatni e környezet értékvilágát, azokat a mindennapi kihívásokat, amelyekkel az itt élőknek mindennap szembe kell nézniük.

Az előadások anyagait két kötetben adjuk közre, ez az első a nyelvtudományi tárgyú közleményeket tartalmazza.

A kiadvány megjelenését
a II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA
és
a MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
támogatta.

Lektorálták

Ajtay-Horváth Magda, Balogh Lajos, Bárány Erzsébet, Beregszászi Anikó, Csernicskó István, Dobos Sándor, Farkas Tamás, Gazdag Vilmos, Hires-László Kornélia, Karmacs Zoltán, Kész Margit, Kiss Jenő, Dudics Lakatos Katalin, Márku Anita, Nánási-Molnár Anita, Molnár Csikós László, Nádor Orsolya, Vančoné Kremmer Ildikó, Zoltán András, Слюсько Михайло, Ткач Людмила

ISBN 978-617-7132-50-8

© A szerzők
© A szerkesztők

TARTALOM

ELŐSZÓ	7
NYELVTUDOMÁNY	
CSERNICSKÓ ISTVÁN: Nyelvtörvények Ukrajnában (1989–2014)	9
ДИДИК-МЕУШ ГАННА: Топопелятиви XVI–XVIII ст. як відображення культури і традицій українців	25
DUDICS LAKATOS KATALIN: Nyelvjárási jelenségek megítélése kárpátaljai magyar iskolákban	33
GAZDAG VILMOS: A kárpátaljai magyar nyelvjárások szókészleti sokszínűségéről az ukrán/oroszl kölcsönszavak és magyar nyelvi megfelelelők használata kapcsán	43
ГОЛОВАЧ НІКОЛЕТТА: З історії досліджень румунізмів у слов'янських говірках на території Румунії у XX ст.	51
ХІБЕБА НАТАЛІЯ: Бойківсько-закарпатські паралелі у весільній лексиці.....	59
ЯСТРЕМСЬКА ТЕТЬЯНА: «Біблійні історії» у контексті становлення української мови початку XX століття.....	71
КАЦІМОН ОЛЬГА: Маляризми у „Словарі чужих слів” (1910) З. Кузеля та М. Чайковського	77
KARMACSI ZOLTÁN: Párhuzamok és különbségek a felvidéki és kárpátaljai etnikailag heterogén családokban nevelkedő gyermekek nyelvhasználatában	82
KOLLÁTH ANNA: Európai nyelvi diverzitás mindenkinek. Az ELDIA-kutatás és néhány eredménye	92
KÓTYUK ISTVÁN: A szervetlen mondatösszetétel.....	106
LEBOVICS VIKTÓRIA: Ízelítő a tolmácsolás rejtelseiből... (egy oktatási célú kísérlet bemutatása)	113
LEHOCKI-SAMARDŽIĆ ANNA: A magyar déli nyelvjárások nyomai a horvátországi magyarok nyelvhasználatában.....	122
МАЦЬКО ЛЮБОВ: Державотворчі функції української мови в Україні.....	130
МАГОЧИЙ ПОЛ РОБЕРТ: Культурнi слов'янських іммігрантів в Північній Америці: мовний фактор	137
MOLNÁR CSIKÓS LÁSZLÓ: Vajdasági helységnevérendezés a XXI. században	145
NÁDOR ORSOLYA: Kelet-közép-európai nyelvek és kultúrák egymás vonzásában. Egy kelet-közép-európai hungarológiai stúdió körvonalai	166
NÁNÁSI-MOLNÁR ANITA: Mert magyarok vagyunk! Mert Ukrajnában élünk! Szülői motívációk az óvoda nevelési nyelvének megválasztásakor Beregszászban	175
PALÁDI-KOVÁCS ATTILA: Sztereotípiá, közösség, anyanyelv.....	183
PETHŐ JÓZSEF: The heterogeneity of language and culture – from the aspect of cognitive stylistics	190
ПІЛИПЕНКО ГЛЕБ: Етнічне і культурне многообразіе в Воеводине.....	197
SÉRA MAGDOLNA: Tannyelv, nyelvhasználat és ami mögötte van.....	203
SIMIGNÉ FENYŐ SAROLTA: Kudarok és sikerek az interkulturális kommunikációban	215

СОКІА БОГДАН: Реформа руського (українського) правопису в школах східної Галичини за часів Австро-Угорської монархії.....	223
TÓTH ENIKŐ: Nyelvek a virtuális térben: kárpátaljai magyarlakta települések hivatalos honlapjainak nyelvhasználata.....	230
TÓTH PÉTER: Törös Béla, a beregszászi nyelvjárás kutatója.....	239
ZOLTÁN ANDRÁS: Szláv–magyar nyelvi szimbiózis a X–XI. században és a magyar <i>király</i> szó eredete.....	244

NYELVEK A VIRTUÁLIS TÉRBEN: KÁRPÁTALJAI MAGYARLAKTA TELEPÜLÉSEK HIVATALOS HONLAPJAINAK NYELVHASZNÁLATA

TÓTH ENIKŐ

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

A nyelvhasználat jogi háttere

2012 augusztusáig az 1989-ben, tehát még a Szovjetunió fennállása idején elfogadott Ukrajna törvénye az Ukrán SZSZK nyelveiről¹ című nyelvtörvény volt mérvadó a nyelvek státusa szempontjából (Beregszászi–Cserniczkó 2003a, 2003b, Cserniczkó 1998: 147–151, 2002a, 2002b, 2013: 282–298, Orosz–Cserniczkó 1999). Az 1989-es nyelvtörvényt felváltó *Ukrajna törvénye az állami nyelvpolitiká alapjairól*² című tervezet Ukrajna Legfelső Tanácsa 2012. július 3-án szavazta meg, a jogszabály 2012. augusztus 10-én lépett hatályba (Fedinec–Cserniczkó 2012, Cserniczkó–Fedinec 2015a: 206–238, 2015b: 146). A jogszabály 6. cikkének első bekezdése szerint az ukrán az egyetlen államnyelv, ám azokon a közigazgatási egységeken belül, ahol egy-egy nyelv anyanyelvi beszélőinek aránya a legutóbbi hivatalos népszámlálás szerint eléri a 10%-ot, a kisebbségi nyelv az államnyelv mellett használható az államigazgatásban, az önkormányzatok munkájában, a bírósági eljárásokban, a nyilvános közéletben, az oktatásban stb. [7.3.]³ (Beregszászi–Cserniczkó–Ferenc 2014). A törvény 7. cikkely 2. bekezdése felsorolja azt a 18 nyelvet, melyek a hatálya alá tartoznak: orosz, belarusz, bolgár, örmény, gagauz, jiddis, krími tatár, moldáv, német, görög, lengyel, roma (cigány), román, szlovák, magyar, ruszin, karaim és krimcsak. Ezeket a nyelveket – a Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartájára hivatkozva – „regionális vagy kisebbségi nyelvek”-ként határozza meg. Más nyelvek nem rendelkezhetnek regionális vagy kisebbségi nyelv státusával az országban, a felsoroltak azonban *automatikus*an – további határozatoktól, döntésektől, állásfoglalásoktól függetlenül – rendelkeznek ezzel a státusszal (Tóth–Cserniczkó 2014: 29). A törvény három csoportba sorolja az érvényesíthető nyelvi jogokat (Tóth–Cserniczkó 2014: 16–18):

Az első csoportba azok a jogok tartoznak, amelyeket a helyi hatalmi szerveknek *kötelezően* és *automatikus*an biztosítaniuk kell azoknak a közigazgatási egységeknek a területén, ahol a törvényben felsorolt 18 nyelv közül egy (vagy több) anyanyelvi beszélőinek aránya eléri a 10%-ot (Cserniczkó 2014: 87, Tóth–Cserniczkó 2014: 29). A hatályos ukrán nyelvtörvény 10. cikkelyének 2. pontja szerint, ahol a magyar ajkú lakosság aránya eléri a 10%-ot, a helyi önkormányzatok (tanácsok) határozatait, dokumentumait államnyelven vagy magyar nyelven fogadják el, majd azokat ukránul és magyarul is kötelezően közzé kell tenniük (Beregszászi–Cserniczkó–Ferenc 2014: 23, Tóth–Cserniczkó 2014: 47–48).

¹ Закон України «Про мови в Українській РСР» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/8312-11> (2015.08.25.)

² A törvény eredeti szövegét lásd: Закон України Про засади державної мовної політики. Документ 5029-17. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5029-17> (2015.08.25.). A nem hivatalos magyar nyelvű fordítás szövegét lásd: Fedinec–Cserniczkó 2012: 568–588; Beregszászi–Cserniczkó–Ferenc 2014: 60–100; http://www.kmmi.org.ua/news?menu_id=2&ar_id=506 (2015.08.25.)

³ A szögletes zárójelen belül az állami nyelvpolitika alapjairól szóló törvény megfelelő cikkére, illetve annak bekezdésére utalunk. Pl. a [11.2] azt jelenti: a jogszabály 11. cikk 2. bekezdése.

A nyelvtörvény 24. cikkelyének 2. bekezdése értelmében azoknak a közigazgatási egységeknek a hivatalainál, ahol egy vagy több regionális nyelv anyanyelvi beszélőinek aránya a legutóbbi hivatalos census (2001) alapján eléri a 10%-os arányt, az államnyelv mellett a regionális nyelv(ek)en is kötelezően közzé kell tenni például az adott tanács ülésének helyéről, idejéről, napirendjéről, az adott közigazgatási egység szociális-gazdasági fejlesztéséről stb. szóló tájékoztatást (Tóth–Csernicskó 2014: 81–82).

A második csoportba tartozó jogok alkalmazása és annak mértéke az adott adminisztratív egység (megye, járás, település) képviselő-testületének a határozata alapján kerül meghatározásra. Ezek közé tartozik többek között a regionális nyelv használata a helyi hatalmi szervek munkájában, az ügyvitelben és a dokumentációban; a hivatalos hirdetések és közlemények terjesztésében, valamint az államhatalmi szervek nevének a feltüntetésében, a pecsétek és bélyegzők szövegeiben, illetve a formanyomtatványokon stb. (Csernicskó 2014: 87, Tóth–Csernicskó 2014: 29). A nyelvtörvény tehát lehetőséget ad arra, hogy az állami, valamint a helyi önkormányzati szervek, egyesületek, vállalatok, szervezetek körpecsétjén, bélyegzőjén, fejléces nyomtatványain az államnyelv mellett az adott közigazgatási egység regionális nyelve is szerepeljen [11.6.] (Beregszászi–Csernicskó–Ferenc 2014: 31, Tóth–Csernicskó 2014: 53–54).

A harmadik csoportba tartozó nyelvi jogok érvényesítése az állampolgárok indítványától, azaz egyéni és személyes döntésétől függ. Az érintett természetes és jogi személyek szándékától függ például a választási kampányok nyelve; a reklámok, hirdetések nyelvének megválasztása stb. (Csernicskó 2014: 87, Tóth–Csernicskó 2014: 29).

Regionális vagy kisebbségi nyelvek Kárpátalján és a Beregszászi járásban

A 2012-es nyelvtörvény azokon a közigazgatási egységeken belül írja elő a kisebbségi nyelven való hivatali ügyintézés biztosítását, ahol a jogszabályban regionális vagy kisebbségi nyelvként megnevezett nyelv anyanyelvi beszélőinek aránya a legutolsó hivatalos népszámlálás szerint eléri a 10%-ot. Ukrajnában legutóbb 2001-ben szerveztek népszámlálást.⁴

Kárpátalján jelenleg 13 járás, 11 város (ebből 5 megyei alárendeltségű), 19 városi típusú település (nagyközség), valamint 579 község található. 555 község 307 falusi önkormányzatot alkot, 24 község pedig valamely város vagy városi típusú település közigazgatásához tartozik.⁵ Megyei szinten csak a magyar anyanyelvűek aránya haladja meg a 10%-os arányt, ugyanakkor vannak olyan kisebb közigazgatási egységek, ahol a más kisebbségi és regionális nyelv anyanyelvi beszélőinek aránya is eléri a nyelvtörvényben előírt határt. A román anyanyelvűek aránya két járásban, valamint 7 helyi önkormányzatban (10 település), az orosz ajkúak 3 városban, a szlovák anyanyelvűek 1, a német ajkúak 2, a magukat cigány (roma) anyanyelvűnek vallók 2, valamint a ruszin ajkúak szintén 2 (4 település) helyi önkormányzat területén érik el a jogszabályban megszabott 10%-os határt (Beregszászi–Csernicskó–Ferenc 2014: 11). A magyar anyanyelvűek a 2001-es census alapján a megyei szint mellett 4 járásban (Beregszászi, Munkácsi, Nagyszőlősi és Ungvári), 2 megyei alárendeltségű városban (Beregszász, Csap), 2 járási székhelyen (Nagyszőlős, Técső), valamint 71 falusi, nagyközségi önkormányzat területén (106 faluban, nagyközségben) éri el azt az arányt, amely ahhoz szükséges, hogy az állami nyelvpolitika alapjairól szóló törvény rendelkezései kiterjedjenek anyanyelvünkre az adott közigazgatási egység területén (Beregszászi–Csernicskó–Ferenc 2014: 12).

⁴ A 2001-es népszámlálásnak a lakosság anyanyelvi összetételére vonatkozó adatai elérhetők Ukrajna Állami Statisztikai Hivatalának honlapján: <http://www.ukrcensus.gov.ua/ukr/notice/news.php?type=2&id1=21> (2015.08.25.)

⁵ <http://zakarpattya-rada.gov.ua/zakarpattya/adm-ter-podil/> (2015.08.25.)

Kárpátalja abszolút magyar többségű járása a Beregszászi járás. A 2001-es census során a Beregszászi járás lakosságának 76,1%-a magyar nemzetiségűnek (Molnár–Molnár 2005: 27), 80,23%-uk magyar anyanyelvűnek (Beregszászi–Csernicskó–Ferenc 2014: 12) vallotta magát. A járáshoz a megyei alárendeltségű Beregszász városa (az önkormányzathoz tartozik Tasnád község is) mellett egy városi típusú település, valamint 30 falusi önkormányzat (42 település) tartozik.⁶ A 2001-es népszámlálás során csupán 2 falusi önkormányzat (3 település) területén nem érte el a magyar anyanyelvűek aránya a 10%-ot.

A kutatásról

Napjainkban a leghatékonyabban és leggyorsabban az interneten keresztül juttathatjuk el a különböző információkat a nagyközönség felé. A felvidéki⁷ és erdélyi⁸ példákat követve kutatásom során azt vizsgáltam, hogy azoknak a közigazgatási egységeknek az önkormányzatai, ahol a magyar anyanyelvűek aránya legalább 10%, rendelkeznek-e hivatalos honlappal, s ha igen, azokon milyen nyelven (nyelveken) jelennek meg a különböző tartalmak, közérdekű információk. Az önkormányzati honlapok vizsgálata révén nyomon követhetjük, milyen mértékben tesznek eleget a jogszabálynak a képviselőtestületek és az önkormányzati hivatalok, azaz határozataikat, közérdekű információkat az államnyelv mellett magyar nyelven is közzéteszik-e.

A vizsgálatot 2015 februárja–márciusa folyamán végeztem. A weblapokon először azt néztem meg, található-e nyelvi váltó, azaz mely nyelven (nyelveken) érhetőek el az oldalon közzétett információk. A magyar és ukrán nyelvi váltóval rendelkező honlapok mindkét változatát megvizsgáltam. Ha nem találtam nyelvi váltót, akkor az oldal keresőjébe írtam be egy magyar szót, pl: *magyar*, *Munkács* stb. Ha így sem jött ki találat, nem tanulmányoztam tovább a honlapot.

Eredmények

Megyei, illetve járási szinten kétféle hivatalos honlappal találkozhatunk: a megyei⁹ és járási tanácsok¹⁰, valamint a megyei¹¹ és járási állami közigazgatási hivatalok¹² hivatalos honlapjaival.

A Kárpátalja Megyei Tanács hivatalos honlapján¹³ kilenc nyelvi váltó található: ukrán, angol, orosz, magyar, szlovák, cseh, lengyel, román és német. Ezekben a nyelveken elviekben elérhetőnek kell(ene) lennie a különböző tartalmaknak. A magyar nyelvű változat megtekintésekor azonban levonható az a következtetés, hogy az oldal rossz minőségű online fordítása történik meg. Így fordulhat elő az, hogy a honlap főoldalán olvasható *Шановні закарпатці!* (magyar fordításban *Tisztelt kárpátaljaiak!*) magyar nyelvű megfelelőjeként a *Kedves utánozhatatlan!* olvasható, valamint az ukrán nyelvű szövegekben egy-egy magyar szó, értelmezhetetlen mondat lelhető fel.¹⁴ A többi nyelvi váltónál is

⁶<http://zakarpattya.gov.ua/zakarpattya/adm-ter-podil/> (2015.08.25.)

⁷ A felvidéki felmérés eredményeit lásd: <http://www.onkormanyzas.sk/figyelo113.html> (2015.08.25.)

⁸ Az erdélyi felmérés eredményei a Nemzetpolitikai Kutatóintézet által 2015. február 19-én rendezett *Nyelv(használat) a gyakorlatban* című tanácskozáson került bemutatásra Toró Tibor, a Sapientia Erdélyi Tudományegyetem kutatója előadásában. A konferenciáról lásd: <http://www.nyest.hu/hirek/nyelvhasznalat-a-gyakorlatban> (2015.08.25.)

⁹ Ukránul: Закарпатська обласна рада.

¹⁰ Ukránul: районна рада.

¹¹ Ukránul: Закарпатська обласна державна адміністрація.

¹² Ukránul: районна державна адміністрація.

¹³<http://zakarpattya.gov.ua/> (2015.08.25.)

¹⁴<http://zakarpattya.gov.ua/zakarpatska-rada-pidpyshe-memorandum-pro-spivrobotnytstvo-v-ramkah-stratehij-evropejskoho-soyuzu-dlya-dunajskoho-rehionu/?lang=hu#more-31427> (2015.08.25.)

ugyanaz a helyzet. A megyei tanács honlapjára feltöltött határozatok szövege csak ukrán nyelvű.¹⁵

A Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatási Hivatal honlapján¹⁶ ukrán és angol nyelvi váltó található, az angol azonban csak szimbolikus, egy-egy fül szövege jelenik meg angol nyelven.¹⁷

Érdemi magyar nyelvű információt a megyei szintű önkormányzat és állami közigazgatási hivatal honlapja nem közöl.

Az Ungvári Járási Tanács hivatalos honlapján¹⁸ egy ékezetek nélküli magyar nyelvű rövid összefoglaló¹⁹ olvasható a járás történelméről, ezt leszámítva azonban az ungvári²⁰, a munkácsi²¹ valamint a nagyszőlősi²² járási tanácsok, valamint állami közigazgatási hivatalok hivatalos honlapjain más magyar nyelvű információ nem jelenik meg.

Helyi szinten a városi tanácsok rendelkeznek hivatalos weblappal,²³ a nagyközségi, falusi önkormányzatok többségénél azonban még nem bevett gyakorlat a saját hivatalos honlap működtetése.²⁴ Ez alól kivételt képez néhány település, mint például az ungvári járási Nagydobrony²⁵, a nagyszőlősi járási Nevetlenfalu²⁶, vagy a técsői járási Visk²⁷, ahol magyar nyelvű honlapokat működtetnek, azonban Nagydobronyt kivéve ezeken a honlapokon sem találhatók meg a polgármesteri hivatalok közleményei, így jelen dolgozatban ezeknek az ismertetésére nem térek ki.²⁸

Nagydobrony község az Ungvári járásban található, a 2001-es népszámlálás során a lakosság 97,73%-a magyar anyanyelvűnek vallotta magát (Beregszászi–Csernicskó–Ferenc 2014: 14). A település magyar nyelvű hivatalos honlapján a más hírportáloktól átvett, illetve a helyi érdekeltségű hírek mellett bemutatásra kerülnek a település intézményei, szervezetei. A település polgármesteri hivatala is magyar nyelven teszi közzé a felhívásait, a feltöltött határozataik azonban csak államnyelven olvashatók.²⁹ Szintén csak ukrán nyelvű a polgármesteri hivatal körpecsétje, ami egy feltöltött dokumentumon tekinthető meg.³⁰

Mivel a Beregszászi Járási Tanács, valamint a Beregszászi Járási Állami Közigazgatási Hivatal, illetve Beregszász városának honlapja a fentebb bemutatott eredményektől jelentős eltérést mutat, ezért azoknak a honlapoknak a vizsgálata során nyert adatokat külön ismertetem.

¹⁵<http://zakarpata-rada.gov.ua/normatyvni-dokumenty/rishennya-rady/vi-sklykannya/18-sesiya-26-02-2014/?lang=hu> (2015.08.25.)

¹⁶<http://www.carpathia.gov.ua/main/ua/news/top.htm> (2015.08.25.)

¹⁷<http://www.carpathia.gov.ua/main/en/news/top.htm> (2015.08.25.)

¹⁸<http://www.uzh-rada.zaua.com/> (2015.08.25.)

¹⁹<http://www.uzh-rada.zaua.com/index.php?mid=102&lch=ukr> (2015.08.25.)

²⁰<http://uzh-rda.gov.ua/> (2015.08.25.)

²¹<http://mukrayrada.org.ua/>; <http://www.mukrayon.gov.ua/main/106.htm> (2015.08.25.)

²²<http://rajrada.sevlush.net/>; <http://www.vynogradiv-rda.gov.ua/> (2015.08.25.)

²³ Csap, Técső illetve Nagyszőlős városok honlapjai csak ukrán nyelvűek.

²⁴ A Facebook közösségi hálón fellelhető polgármesteri hivatalok profilját jelen vizsgálatba nem vontam be.

²⁵<http://nagydobrony.com.ua/> (2015.08.25.)

²⁶<http://www.nevetlenfalu.hu/page.php?9> (2015.08.25.)

²⁷<http://visk.ucoz.hu/> (2015.08.25.)

²⁸ Ezekben a honlapokon a főképp a falu történetéről, nevezetességeiről olvashat az érdeklődő.

²⁹<http://nagydobrony.com.ua/index.php/news/kozsegi-tanacs-hirei/hatarozatok> (2015.08.25.)

³⁰<http://nagydobrony.com.ua/images/hatarozatok/01.jpg> (2015.08.25.)

A Beregszászi Járási Állami Közigazgatási Hivatal hivatalos honlapja

A Beregszászi Járási Állami Közigazgatási Hivatal honlapja³¹ első tekintetre ukrán egy-nyelvű weblapnak tűnik. A figyelmes szemlélődő azonban – jóval lejjebb görgetve – nyelvi váltókat fedezhet fel, ahol 58 nyelv közül válogathat: az afrikaanstól kezdve a magyaron át egészen a jiddisig. A különböző nyelvek bekapcsolásakor a megyei tanács honlapjánál már említett online fordítóval találkozhatunk,³² az így kapott szöveg a megyei tanács honlapján olvasott szövegekhez képest valamelyest jobb minőségűnek tekinthető. A szándék megvan, ugyanakkor a más nyelvű változatok nem tekinthetők egyenértékűnek a hivatalos ukrán nyelvű változattal.

Az oldal ukrán változatában a keresőbe beírt magyar nyelvű szavak segítségével magyar nyelvű szövegeket is találtam. Itt kell megjegyezni, hogy a magyar nyelvi váltót bekapcsolva, a magyar nyelvű szöveg is „lefordítódik”, ezáltal több helyen előfordul, hogy angol szavak keverednek az eredetileg is magyar nyelvű szövegbe, a „mint” kötőszó helyett „menta” olvasható stb.

A híreket csak ukrán nyelven teszik közzé, mint például a 2015. február 25-én, a Gáti Kovács Vilmos Középiskolában megrendezett szavalóversenyéről készült tudósítás csak ukrán nyelven olvasható.³³ Ugyancsak ukrán nyelven érhető el az a tájékoztató, mely a lakosság számára kialakított, ingyenesen hívható „forró vonal”-ra³⁴ hívja fel az állampolgárok figyelmét.³⁵ Ugyanakkor magyar nyelven olvasható az a köszöntő levél, melyet Bocskor Andreának³⁶, az Európai Parlament kárpátaljai származású képviselőjének címezték a magyarországi EP-választások után.³⁷ Magyar nyelven is közzétették azokat a tájékoztatókat, melyekben a beregszászi hadkiegészítő parancsnokság felhívja a magyar anyanyelvű lakosság figyelmét arra, hogy önkénteseket toboroz a járást és a várost védelmező századba és védelmi osztagba,³⁸ valamint szerződéses- és tartalékos katonai szolgálatra.³⁹ Az utóbbi tájékoztatóban felsorolják azokat a kedvezményeket is, melyekben a katonai szolgálatot teljesítők részesülhetnek.

Ukrán és magyar nyelven is megjelent felhívásokkal, tájékoztatókkal is találkozhatunk: 2014 augusztusában ukrán és magyar nyelven is felhívták a lakosok figyelmét arra, hogy ne adjanak hitelt az ismeretlen forrásból származó információknak, a pánikot keltő híreszteléseknek, mivel Oroszország célja az, hogy destabilizálja a helyzetet, pánikot keltsen a lakosság körében.⁴⁰

³¹<http://bereg-rda.gov.ua/> (2015.08.25.)

³² Viktor Janukovics volt államelnök nyilatkozatának magyar nyelvű fordítása a nyelvtörvény végrehajtásával kapcsolatban az alábbi linken olvasható: <http://bereg-rda.gov.ua/news/derzhavna-prohrama-rozvytku-ukrajinskoji-movy-maje-spryaty-polipshennyu-realizatsiji-derzhavnoji-movnoji-polityky-v-yanukovyh/> (2015.08.25.)

³³<http://bereg-rda.gov.ua/news/u-hatyanskij-zosh-i-iii-stupeniv-provely-literatumi-chytannya-imeni-vilmosha-kovacha/> (2015.08.25.) Az eseményről magyar nyelven: <http://www.karpatalja.ma/karpatalja/kultura/kovacs-vilmos-szavaloverseny-gaton-2/> (2015.08.25.)

³⁴ A „forró vonalat” a kelet-ukrajnai terrorelhárítási műveletekben (ATO) részt vett katonák számára, valamint a az egyszerűsített gáz- és villanyár-támogatással kapcsolatos tájékoztatás céljából alakították ki.

³⁵<http://bereg-rda.gov.ua/news/haryachatelefonna-liniya-stosovno-antyterorystychnoji-operatsiji-na-shodi-ukrajiny/> (2015.08.25.)

³⁶http://www.europarl.europa.eu/meps/hu/124712/ANDREA_BOCSKOR_home.html (2015.08.25.)

³⁷<http://bereg-rda.gov.ua/news/tisztelt-bocskor-andrea-kepviselo-asszony/> (2015.08.25.)

³⁸<http://bereg-rda.gov.ua/news/novyny-ato-mobilizacija-vijskova-slava-ukrainy/tajekoztato-onkentesek-valogatasarol-a-vedelmi-osztag-szemelyi-allomanyanak-feltoltese-celjabol/> (2015.08.25.)

³⁹<http://bereg-rda.gov.ua/news/novyny-ato-mobilizacija-vijskova-slava-ukrainy/tajekoztato/> (2015.08.25.)

⁴⁰<http://bereg-rda.gov.ua/news/zvemennya-holovy-rajderzhadministratsiji-ishtvana-petrushky/> (2015.08.25.)

Szintén ukrán és magyar nyelven is olvasható a Járási Állami Közigazgatási Hivatal vezetőinek 2015-ös lakossági ügyfélfogadási rendje.⁴¹ A feltöltött határozatok azonban csak ukrán nyelven érhetőek el.⁴²

Amint láthatjuk, a Beregszászi Járási Állami Közigazgatási Hivatal honlapján minimálisan, de található magyar nyelvű szöveg, melyeknek szimbolikus jelentőség is tulajdonítható. A kárpátaljai származású magyarországi EP-képviselőt anyanyelvén köszöntötték, a hadkiegészítő parancsnokság tájékoztatója magyar nyelven is megtalálható, hisz a magyar anyanyelvű férfiakat is várják a toborzáson.

Beregszász város hivatalos honlapja

Beregszász polgármesteri hivatalának hivatalos honlapján⁴³ magyar és ukrán nyelvi váltó található. A weblap ukrán nyelvű változatán jóval több tartalom érhető el.⁴⁴ A magyar nyelvű változaton általános információk olvashatók. Megtalálható magyar nyelven a városi tanács személyi összetétele, a város története, testvérvárosainak a listája. Szintén elérhető magyar nyelven a közérdekű információkhoz való hozzáférés menetéről hozott határozat,⁴⁵ valamint a közérdekű információ igényléséhez szükséges űrlap.⁴⁶ A lakoságnak szóló tájékoztatók, felhívások azonban csak ukrán nyelven érhetőek el.⁴⁷ A honlapra feltöltött határozatok fejléce kétnyelvű, a határozatok szövege azonban csak ukrán nyelven olvasható.⁴⁸

A beregszászi járási önkormányzatok hivatalos honlapja

A beregszászi járási önkormányzatoknak nincs önálló honlapja, ugyanakkor létezik egy hivatalos gyűjtőhonlap,⁴⁹ melyen a Beregszászi Járási Tanács közérdekű hírei, információ mellett a járáshoz tartozó helyi önkormányzatokról szóló információkkal is megismerkedhet(ne) a böngésző. A honlap „*A Beregvidék önkormányzatainak hivatalos honlapja*” címet viseli. Az oldal ukrán és magyar nyelvi váltóval is rendelkezik, tehát elméletben az államnyelv mellett a helyi regionális nyelven is elérhetőek a különböző tartalmak. A gyakorlatban sajnos ez nem fedi a valóságot: sokszor nincs magyar verzió. Például a Beregszászi Járási Tanács ügyfélfogadási rendje, valamint a 2015. január 15-én hozott ezzel kapcsolatos rendelet csak államnyelven van közzétéve,⁵⁰ de ugyancsak kizárólag ukrán nyelven érhetőek el a járási tanács állandó bizottságai üléseinek jegyzőkönyvei is.⁵¹ A honlapon elérhetőek a járási tanács határozatai is. A 2012-es nyelvtörvény gyakorlati alkalmazásáról szóló határozat elfogadásáig, valamint a nyelvtörvénnyel kapcsolatos

⁴¹<http://bereg-rda.gov.ua/zvernennya-hromadyan/hrafiky/> (2015.08.25.)

⁴²<http://bereg-rda.gov.ua/ofitsijni-dokumenty/rozporjadzhennya-holovy-za-2015-rik/> (2015.08.25.)

⁴³<http://beregovo-beregszasz.gov.ua/index.php/hu/> (2015.08.25.)

⁴⁴<http://beregovo-beregszasz.gov.ua/index.php/ua/> (2015.08.25.)

⁴⁵<http://beregovo-beregszasz.gov.ua/index.php/hu/kzrdek-informci/vlaszok-a-krelemekre> (2015.08.25.)

⁴⁶<http://beregovo-beregszasz.gov.ua/index.php/hu/kzrdek-informci/-minta-rlapok-az-informci-krelemekhez> (2015.08.25.)

⁴⁷<http://beregovo-beregszasz.gov.ua/index.php/ua/zastupniki-miskogo-golovi-3> (2015.08.25.)

⁴⁸<http://beregovo-beregszasz.gov.ua/index.php/ua/proekti-regulyatornikh-aktiv> (2015.08.25.)

⁴⁹ A honlap elérhető az alábbi linken: <http://beregvidek.uz.ua/> (2015.08.25.)

⁵⁰<http://beregvidek.uz.ua/files/%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BE.pdf> (2015.08.25.)

⁵¹http://beregvidek.uz.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=534&Itemid=1832&lang=hu (2015.08.25.)

határozat is csak ukrán nyelven olvasható,⁵² ezt követően azonban néhány határozat az államnyelv mellett magyar nyelven is megjelenik.⁵³

Mindegyik önkormányzati oldal felépítése azonos. A vizsgálat során azoknak az önkormányzatoknak az oldalait néztem meg, melyek területén a magyar anyanyelvűek aránya eléri a nyelvtörvényben előírt 10%-os határt. A honlapon 12 különböző információ (lenne) elérhető a helyi önkormányzatok vonatkozásában, ez 29 önkormányzatnál 348 adatot jelent, ha viszont még azt is figyelembe vesszük, hogy ukrán és magyar nyelvi váltó is van, ez a szám elméletileg megduplázódik. A gyakorlat azonban mást mutat. Az oldalak áttekintése után levonható az a következtetés, a beregszászi járási önkormányzatok hivatalos oldalait nem tartják karban, a tartalmakat nem frissítik, a nyelvi váltók csak szimbolikusak, ugyanis ukrán és magyar nyelven is megjelenő szövegek csak minimálisan találhatók. A vizsgálat során nyert adatokat az 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat. A beregszászi járási önkormányzatok internetes oldalain található tartalmak nyelvi megoszlása (2015. február–március)

Az elérhető tartalmak megnevezése ⁵⁴	Ukrán nyelvű oldal	Magyar nyelvű oldal	Ukrán és magyar nyelvű oldal
A település bemutatása	15	7	2
Tanácselnök deklarációja ⁵⁵	7	-	-
A tanács vezetése ⁵⁶	13	-	-
Állandó bizottság ⁵⁷	24	-	-
Képviselőtestület	29	-	-
Végrehajtó bizottság	29	-	-
Tanácsi határozatok	24	-	-
Intézmények	8	3	-
Ügyfélfogadás rendje	15	-	2
Szabályozási dokumentumok	12	-	-
Szociális-gazdasági fejlesztés	1	-	-
Turizmus	6	-	-
Összesen	183	10	4

Az 1. táblázatból láthatjuk, a legtöbb tartalom csak államnyelven jelenik meg (183). Csak magyar nyelvű szövegek 7 település bemutatásánál, valamint 3 önkormányzatnak az intézményeit bemutató aloldalakon olvashatók. A 348 oldalból mindössze 4 alkalommal érhető el az információ ukrán és magyar nyelven egyaránt, 151 oldalon pedig semmilyen tartalom nem jelenik meg egyik nyelven sem. A gyűjtőhonlap aloldalainak vizsgálata arra

⁵²http://beregvidek.uz.ua/files/9-%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F/rish_5_realiz_movnoi_polituku.pdf (2015.08.25.)

⁵³http://beregvidek.uz.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=516&Itemid=1816&lang=hu (2015.08.25.)

⁵⁴ Ugyanolyan formában szerepel a tartalom megnevezése, mint ahogy a honlapon olvasható.

⁵⁵ Az önkormányzat polgármesterének vagyonbevallása.

⁵⁶ Az önkormányzati hivatal vezetésének személyi összetétele.

⁵⁷ A végrehajtó bizottság mellett működő tanácsadói és véleményező szerv személyi összetétele.

is lehetőséget adott, hogy megnézzük: milyen nyelven teszik közzé határozataikat az önkormányzatok. Mint az 1. táblázatból is látható, 26 önkormányzatnak legalább egy határozata elérhető az interneten, azonban kizárólag ukrán nyelven.⁵⁸

A feltöltött határozatok, valamint szabályozási dokumentumok arra is lehetőséget nyújtottak, hogy megvizsgáljuk, a beregszászi járási önkormányzati hivatalok nyomtatványain egy- vagy kétnyelvű-e a fejléc. A 29 helyi önkormányzat közül 9-nek volt legalább egy olyan dokumentuma feltöltve, amelyen a fejléc ukrán és magyar nyelvű. Közülük kettőnek 2012 előtti (tehát még a jelenlegi nyelvtörvény hatályba lépése előtti) dokumentumain a fejléc csak egynyelvű, ugyanakkor két olyan hivatalnak is, melynek korábbi dokumentumain kétnyelvű szöveg olvasható, a 2015-ös dokumentumokon a fejléc már csak államnyelven látható. Az elérhető hivatalos iratok között 10 önkormányzati hivatalnak van körpecséttel ellátott dokumentuma feltöltve. Mindegyik pecsét két nyelvű: ukrán és magyar.

Összefoglalás

Kutatásomban azt vizsgáltam, hogy a kárpátaljai magyar közösséggel kapcsolatban lévő közigazgatási egységek állami, önkormányzati hivatalai rendelkeznek-e hivatalos weblapokkal, s ha igen, azok milyen nyelvűek. A vizsgálat során kiderült, hogy a nagyobb adminisztratív egységek (megye, járás, város) rendelkeznek ilyen honlapokkal, míg a falusi önkormányzatokra ez még nem jellemző. A magyar nyelv megjelenése a virtuális hivatalos nyelvhasználatban csak a Beregszászi járásra jellemző. A magyar nyelvű honlap azonban nem tekinthető egyenértékűnek a honlapok ukrán nyelvű változatával: magyar nyelven jóval kevesebb tartalom érhető el, mint ukrán nyelven. A hivatalos honlapok vizsgálata során szerzett adatok alapján a 2012-es nyelvtörvény azon rendelkezésének, miszerint a határozatokat az adott terület regionális nyelvén is közzé kell tenni, csak a Beregszászi Járási Tanács tesz (részben) eleget.

Irodalom

- Beregszászi Anikó – Cserniczkó István 2003a. A magyar nyelv használatának lehetőségei Kárpátalján de jure és de facto. In: Nádor Orsolya és Szarka László szerk. *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 110–122.
- Beregszászi Anikó – Cserniczkó István 2003b. Die Möglichkeiten des Gebrauchs der ungarischen Sprache in der Karpatoukraine de jure und de facto. In: Hrsg. Ferenc Glatz, *Begegnungen 21.: Die Sprache und die kleinen Nationen Ostmitteleuropas*. Budapest: Europa Institut Budapest, 101–117.
- Beregszászi Anikó – Cserniczkó István – Ferenc Viktória 2014. *Nyelvi jogaink és lehetőségeink. Útmutató és tájékoztató a nyelvtörvény gyakorlati alkalmazásához kárpátaljai magyaroknak*. Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.
- Cserniczkó István 1998. *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Budapest: Osiris Kiadó–MTA Kisebbségkutató Műhely.
- Cserniczkó István 2002a. A nyelvek helyzetére vonatkozó dokumentumok Ukrajnában. In: Kontra Miklós és Hattyár Helga szerk. *Magyarok és nyelvtörvények*. Budapest: Teleki László Alapítvány, 11–23.

⁵⁸ Valószínűsíthető, hogy sokkal több határozatot hoz egy-egy falusi önkormányzat végrehajtó tanácsa, mint amennyit a honlapra feltöltenek.

- Csernicskó István 2002b. Jogok és jogtalanságok. A kisebbségek anyanyelvi oktatásához való jog a nemzetközi és az ukrainai kisebbségvédelmi dokumentumokban. In: A. Jászó Anna és Bódi Zoltán szerk., *Szociolingvisztikai szöveggyűjtemény*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 274–279.
- Csernicskó István 2013. *Államok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010)*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Csernicskó István 2014. Új nyelvtörvény Ukrajnában: a lehetősége tárháza vagy politikai szemfényvesztés. In: Gróf Annamária – N. Császi Ildikó – Szoták Szilvia szerk. *Sokszínű nyelvészet – nyelvi sokszínűség a 21. század elején. Írások Kolláth Anna tiszteletére*. Budapest–Alsóőr: Tinta Könyvkiadó–UMIZ–Imre Samu Nyelvi Intézet, 84–95.
- Csernicskó István – Fedinec Csilla 2015a. Nyelvpolitika határon: a 2012-es ukrainai nyelvtörvény elő- és utóéletéről. In: Márku Anita – Hires-László Kornélia szerk. *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból*. Ungvár: Autdor-Shark, 206–238.
- Csernicskó István – Fedinec Csilla 2015b. Nyelvpolitika Ukrajnában, 2015. március. *Magyar Nyelvőr* 2015/2. 145–156.
- Fedinec Csilla – Csernicskó István 2012. Nyelvtörvény Saga Ukrajnában: a lezáratlan 2012-es fejezet. *Kisebbségkutatás* 21. évf. (2012)/3: 568–588.
- Molnár József – Molnár D. István 2005. *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Beregszász: KMPSZ Tankönyv- és Taneszköztanácsa.
- Orosz Ildikó – Csernicskó István 1999. *The Hungarians in Transcarpathia*. Budapest: Tinta Publishers.
- Tóth Mihály – Csernicskó István 2014. *Tudományos-gyakorlati kommentár Ukrajnában az állami nyelvpolitika alapjairól szóló törvényéhez*. Ungvár–Budapest: Intermix Kiadó.

Languages in virtual space: the language usage of Transcarpathian Hungarian settlements on the world wide web

Nowadays, the fastest and easiest way of transmitting information to masses is via the Internet. By popular demand it would be favourable for councils to try and keep in touch with citizens on the Internet too, taking advantage of the potential of what the World Wide Web can offer. In my thesis I aim to present whether the Transcarpathian Hungarian settlements have their own web pages, if so, what content can be found on them and in what language(s) are they available.